

KRETANJA I PRIVIDI

U nekoliko nezvaničnih bilježaka koje slijede, često će upotrebiti riječ avant-garda. Shvaćam u njem pravom i izvornom značenju: dinamička tendencija u avanturi umjetnosti. A ne kao etiketu, načinjenu na jednu grupu, pokret, smjer ili školu.

Povod je film Roger Vadima „Opasne veze 1960“ („Les Liaisons dangereuses 1960“). I parodikalnost impresija: stolnjačka minuta glatkog, solidnog odvijanja vrpcu, a na izlazu osjećaj praznine i razočaranja. Podnaslov – uklapanje u tok. Moj prigorov – solidnost. Intimni osjećaj – nostalija za vremenom kada je zbor zanatljiv (filma i etike) napao „I bog stvorio ženu“ zbog amoralnosti, zbog nepoznavanja filmskog zanata i tehnike i t.d. Onda smo gledali u Vadimu avant-gardu, tumači „istine pokreta“, „novih odnosa medju bicima“, film budućnosti i budućnost filma. Umjesto istine pokreta „Opasne veze 1930“ donosi poplavu elegantnih govornih pirueta, beskočno pričanje, verbalnost, gubeći sa filmskom umjetnosti svaku organsku vezu. Umjesto novih odnosa medju bicima, Vadim nam pokusava servirati odnose ljudi XVIII stoljeća!

Pogled unatrag: Dva Rogera, Vadim i Vailland adaptiraju roman Choderlos de Laclosa „Opasne ljubavne veze“ prenoseći radnju iz XVIII u naše stoljeće. Točnije u tisućdevetstotinasedesetetu. Da, godina dana anticipiranja. Krasno (u načelu). Cuvši da se cenzura oborila na film (a imbecilnost i cenzura su postali donekle sinonimi), da je prikazivanje izvan Francuske zabranjeno, vjerovao sam da je potkuš aktueliziranja Laclosa uspio.

Zabluđa. Da je shvatim — i da je shvatim — dovoljna je scena Valmontovog zavajanja Marienne de Touvel. Toliko simptomatična, karakteristična da zaslubiće malu analizu. Valmont (Gerard Philippe) se pojavljuje na vratima smiješno-tužna lica, izjavljujući Marianni (Anette Vadim) da ne može živjeti u njenoj blizini, da štvrzuje svoju brijaljnu diplomatsku karijeru i odlazi negdje na Reunione (trikovi na koje danas zbilja više nitko ne pada, pogotovo ne u pariskom društву). Marianne izjavljuje „Ako vas moj život može spasti, ja vam ga dajem“. I Valmont je svlači. Zatim crno — cenzura, onda nekoliko gro-planova pojedinih djelova tijela režiserove zakonite žene, eventualno zanimljivih anatomskog, ali sa estetskog stanovišta sasvim bezvrijednih. Plan se konačno smanjuje da registrira jednu malu Valmontovu gestu nježnosti, ta nježnost poslije ljubavi bolje od ikakve izjave pokazujuće da Valmont zapravo voli Marianne, to je sjajno, to je istina, to je pravi film, ali nažlost sasvim izgubljeno u moru apsurdnosti i besmisla.

Tehnika dijaloga je stereotipna: plan-kontraplan, estetsko oblikovanje slike nepostječe, a eto, Vadim se još smatra (a ponegde i priznaje) za avant-gardu!

I treće pismo o filmu? Ne, to nisam htio. Ali otvoreno pitanje koje sam ostavio na kraju Vadimovog portreta (Polja 42) uz niz analognih fenomena iz drugih umjetnosti, ponukali su me da malim nastavkom na filmsku temu otvorim jedan opći, a posebno francuski problem — gdje se zapravo nalazi današnja avant-garda. Ili avant-garda danas.

Eliminirajmo odmah nekoliko privida. I upozorimo na glavneg krivca: zakon inercije. Sve ono što je bilo zaista avant-gardno početkom stoljeća pa do kraja dvadesetih i početkom tridesetih godina — kao literatura Jarrya ili Bretona, slikarstvo „herojskih“ kubista, kao filmovi „Međučin“ René Clair ili „Krv pjesnika“ Cocteaua, danas uglavnom služi

dima, prvi platna Bernarda Buffeta, ali kad četvrti roman prifač četvrtu varijantu iste priče, kad četvrti film ostaje na preokupaciji prvog (a uz neizbjegni sloj prasine koju samo kretanje prema naprijed može rastjerati), kad pedeseto platno... i t. d. Čemu zaključak.

Htijuci postati izraz jednog društva (sredine, generacije) oni su zaista i postali. Ali ne stvaralačko transponiranje vibracija našeg doba, nego u biti sasvim konformistički izraz želja i gledanja jednog prosjeka. Gradjanin-polointelektualac (ne samo francuz) isto zatvoren u svoj mali svijet biroa, kafanskih večeri i week-end-a po natpranim čestama rado ih prima. U njima na lazi lagano, bezbojno poetiziraju vlastite banalnosti, svojih manih tuga nedjeljnog poslijepodneva. (Specifično francuska pojava).

Vadim je prije izlaska „Opasne veze 1960“ tvrdio da baca rukavicu u lice buržuju, društvu. Vailland je izgleda, tvrdiće da je Laclos u koriđeni francuske revolucije, potajno očekivao od verzije 1960 sličan efekt. Vjerovali ili ne, upravo je taj buržoja određljeno prihvatio Vadimov film, upravo taj poslovni gradjanin stoji dnevno već preko dva mjeseca u dugom redu pred „Coliseumom“ i „Capitalom“ da konzumira bezopasni omotići zla.

Nabacio sam nekoliko zapražnja. Sa željom da stavim u pitanje vrijednost stvaranja jednog (ili nekoliko) krugova koji se prelako identificiraju sa avant-gardom francuske kulture. I protiv mojih osobnih simpatija, priznjam. Ali od simpatije (ugodnost) do radosti umjetničkog doživljaja (cesto gorke) priličan je korak. Tu već počinje druga tema.

Petar SELEM

Naša mlada skulptorska falanga ima jedan brojni ženski odred. U redove ovih amazonskih pristupa od skora i Mira Jurišić koja danas otvara svoju prvu samostalnu izložbu.*

Kao što već videli i kao što vidite, na teškom poslu kao što je skulptura, najbolje se ogleda ravnnovravnost sa Adamom. Za jednicičku odliku celog ovog odreda sastoji se i u tome što nema nežniju i ženstvenu označu. Njegova skulptura je robusna, „mužjačka“, ne-poštena, kaščavat i suručavat, I kad ne bismo poznavali autore, teško bismo pogodili gde se krije žena.

Umetničko obrazovanje Mira Jurišić je redovno i potpuno. Poštevajući završeni redovni studije (1955) i specijalnog kursa postala je član našeg Udruženja i učesnik na njegovim izložbama. Rodjena je (1928) u Curugu, kod Bečeja na Tisi. U kolevcu od gline. Živila je naizmjenično u poplavama i u oblacima prasine; između sprudova zatišja i ratnih strahova. U destiniju nije bila poštedjena slika streljanja, ni jave leševa. I vizija antropomorfnih fosila duboke se urezala u njenu sećanja. Ove strašne slike postale su njeni opsesija i u pozadini ovog malačkog dela nalazi se i jedna savitljivost tela, kao i njena privr-

Pedja MILOSAVLJEVIĆ

* Rec na otvaranju, 11 novembra 1959
u galeriji ULUS-a u Beogradu.

maria jarema

filtri XV, 1957

